

Guia per a una Remuneració digna del treball artístic

Per a una professionalització
més justa i transparent.

Guia per a una Remuneració digna del treball artístic

Una guia elaborada per
Elena Blesa Cábez i
Violeta Mayoral.

Publicada per la
PAAC - Plataforma Assembleària
d'Artistes de Catalunya.

<u>El perquè d'aquesta publicació</u>	5
--	----------

<u>Estat de la qüestió</u>	11
-----------------------------------	-----------

1. Model d'encàrrec	11
---------------------	----

2. Temporalitats de l'encàrrec	23
--------------------------------	----

3. Caixet i capital simbòlic	27
------------------------------	----

4. Transparència	28
------------------	----

<u>Metodologia</u>	30
---------------------------	-----------

Referents internacionals	30
--------------------------	----

Treball de camp, entrevistes i grups de treball	36
--	----

<u>Com calculem les retribucions?</u>	38
--	-----------

Eines i exemples d'aplicació	41
------------------------------	----

<u>Llistat d'ítems a tarifar</u>	44
---	-----------

El perquè d'aquesta publicació

El 2020 la PAAC va considerar prioritari dur a terme un estudi de diagnosi per tal de posar sobre la taula un debat sobre les realitats econòmiques del sector artístic i la possibilitat de regularitzar uns estàndards de tarifes. La demanda sorgia pel fet que ni llavors ni ara existeix un document consensuat per agents del sector de les arts visuals que concrete uns barems de preus d'honoraris d'artistes, cosa que permetria —tant a l'artista com a la institució pública o privada— saber quins honoraris demanar o oferir pels serveis. Aquest possible barem o tarifació hauria d'indicar uns mínims econòmics necessaris per a no precaritzar la professionalització de lis artistes, així com preveure unes condicions bàsiques a partir de les quals es poguessen establir els models econòmics, cas per cas, ateses les especificitats de cada encàrrec i institució.

L'existència d'aquest document seria una eina per a lluitar contra la precarització que amb les consecutives crisis econòmiques i laborals han imposat la idea de fer més per menys. Significaria un exercici important i necessari per a poder observar i entendre el procés de producció i reflexionar sobre els coneixements i les tasques que engloben la pluralitat de les pràctiques. Alhora, podria servir per a repensar els models de contractes i especificar epígrafs professionals que avui dia encara no estan regulats.

En resposta a aquesta situació, aquesta recerca és una proposta basada en un exercici especulatiu des de la plena consciència que la utilització d'una tarificació ataca directament la Llei de defensa de la competència de 2007¹

1 Llei 15/2007, de 3 de juliol, de defensa de la competència: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2007-12946>. Aquesta preveu: «la libertad de empresa en el marco de una economía de mercado y la garantía y protección de la misma por los poderes públicos, de acuerdo con las exigencias de la economía en general y, en su caso, de la planificación.[...] Esta eficiencia productiva se traslada al consumidor en la forma de menores precios o de un aumento de la cantidad ofrecida de los productos, de su variedad y calidad, con el consiguiente incremento del bienestar del conjunto de la sociedad. En este contexto, existe un acuerdo generalizado con respecto a la creciente importancia de la defensa de la competencia, que se ha consolidado como uno de los elementos principales de la política económica en la actualidad. Dentro de las políticas de oferta, la defensa de la competencia complementa a otras actuaciones de regulación de la actividad económica y es un instrumento de

en l'àmbit europeu —principi de lliure mercat establert per la Comissió Nacional dels Mercats i la Competència (CNMC). La seua aplicació podria ser considerada com a pràctica col·lusòria, entenent en aquest cas la col·lusió com aquell acord il·legal entre agents econòmics (entitats licitadores/contractistes) destinat a falsejar la competència en els procediments d'adjudicació.

Tot i això, la publicació d'aquesta recerca té per a nosaltres un valor pedagògic més enllà de la seua improbable implantació com a eina. Amb aquesta guia volem contribuir a racionalitzar els processos de producció artístics i obrir una reflexió al voltant dels models de relació laboral que s'estableixen entre el treball generat per lis artistes i les institucions. També serveix per a detectar quins són els moments crítics dels processos de negociació amb la finalitat de poder reivindicar canvis o iniciar accions per a plantejar solucions.

L'elaboració d'aquesta recerca també té com a objectiu donar visibilitat a totes aquelles tasques vinculades al fet artístic que normalment no es preveuen dins del procés de creació i, per tant, no es remuneren. En paral·lel sorgeixen diverses preguntes sobre les quals es pot articular la proposta: què entenem per honoraris?, quin és el

primer orden para promover la productividad de los factores y la competitividad general de la economía.»

criteri a l'hora d'establir una tarifa?, cal tindre en compte qui genera l'encàrrec?

Considerem que és un estudi primordial per a poder seguir avançant en la regulació i la professionalització de les pràctiques artístiques contemporànies, ja que aporta informació útil al voltant del debat actual sobre el marc legal regulador de l'Estatut de l'Artista que concerneix el conjunt de l'Estat espanyol. Cal apuntar que no només parlem dels barems que regulen els serveis artístics que impliquen la producció d'una obra física i expositiva, o serveis oferits per artistes de manera presencial, sinó que també s'analitzen casos que succeeixen en l'entorn digital, la digitalització de l'obra o les exposicions virtuals.

Per tot això, entenem que aquesta documentació pot ser una eina útil en diferents àmbits: tant per a artistes en vies de professionalització que vulguen saber la situació econòmica i el marc regulador laboral del seu sector, com per a agents que treballen en l'àmbit de la producció cultural. De la mateixa manera, pot ser útil per a utilitzar-la en les taules de treball amb diferents administracions i professionals del sector, així com per a establir relacions entre artistes i institucions de caràcter privat i/o empreses dedicades a l'exhibició i difusió de l'art contemporani.

Aquesta guia és resultat de la recerca duta a terme entre els anys 2021 i 2023, i s'ha d'entendre com una radiografia d'un moment concret i un context geogràfic determinat, per la qual cosa ha d'estar en constant revisió.²

2 Al lloc web <https://paac.cat/barems/> es pot accedir a informació complementària sobre la recerca, així com a un glossari de termes i a un test que planteja preguntes per repensar les relacions que s'estableixen entre artista i institució.

Parlar de pavos

no hauria de ser
un tabú.

Estat de la qüestió

En el marc d'aquesta recerca entenem que, segons les paraules de Núria Güell, «un artista es aquel que provee de la mercancía artista-obra de arte a las entidades o instituciones que la requieren para su buen funcionamiento».¹ Per a poder situar-nos en el que implica una millora de les condicions en les quals es desenvolupa el treball artístic, cal destacar quatre elements clau que influeixen en el procés de retribució.

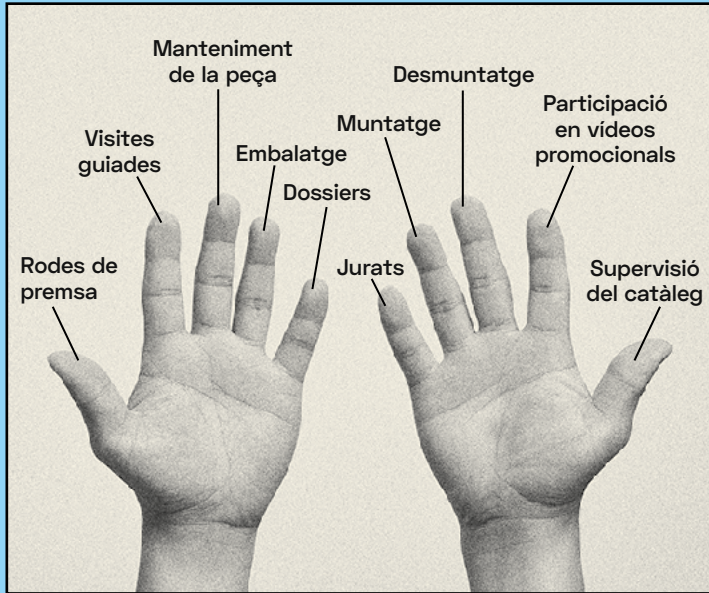
1. Model d'encàrrec

A través del model d'encàrrec es negocien els requisits econòmics sobre la base d'unes condicions i tipologies de treball en un termini de temps determinat. Rares vegades l'artista estipula els seus honoraris, sinó que més aviat ja estan estipulats en el model d'encàrrec o en les bases d'una convocatòria i l'artista adapta la força de treball a la tipologia proposada.

¹ Per a una reflexió més acurada recomanem llegir el text *El artista y el frutero*, de Núria Güell, disponible a: https://www.nuriaguell.com/wp-content/uploads/2021/03/El-artista-y-el-frutero-EnRiesgo_NG.pdf

Güell, Núria (2017). "El artista y el frutero". A: Aliaga, J.V. y Navarrete, C. (Eds.) (2017). Producción artística en tiempos de precariado laboral. Madrid, España: Tierradenadie.

Això és feina.

Això es paga.

La falta de precisió en aquests encàrrecs invisibilitza una sèrie d'activitats i tasques que no es pressuposten i que donen lloc a un desequilibri entre la força de treball aportada per les artistes i la seua retribució econòmica. En aquest estadi, la falta de claredat pot desencadenar una sèrie de males pràctiques que acaben generant un sentiment de responsabilitat unidireccional i la mal anomenada autoexplotació.

Un dels símptomes que es dedueix de la falta de claredat en el model d'encàrrec és la idea que l'artista ha de ser flexible i assumir una sèrie de tasques que, com que no han estat fixades amb anterioritat, no sempre estan retribuïdes (vídeos promocionals de l'exposició, visites guiades, rodes de premsa, recopilació de material per a la difusió, muntatge i/o desmuntatge, elaboració de dossiers, etc.). Entenem que hi ha un gruix de feina directament vinculat a l'acceptació de certs encàrrecs —necessària i intrínseca—, i considerem que caldria que totes dues parts en fossin més conscients a l'hora de valorar la retribució econòmica. Difícilment podrem formar part d'una exposició, per exemple, si no participem en l'emblatge de la peça, en la creació de contingut per a mitjans de comunicació, en el muntatge, en possibles assajos —només per mencionar alguns exemples—, tot i que *a priori* parega que només ens estan demanant la cessió d'una peça ja produïda.

A més, no podem perdre de vista aquells fets o activitats imprevistos —fins i tot cancel·lacions— que poden sorgir en el desenvolupament del projecte, pels quals els honoraris generalment no són reconsiderats ni renegociats.

La realització de propostes o dossiers a petició d'una institució ha de ser retribuïda encara que aquestes no siguin formalitzades. Això afecta tant artistes com comissariats independents.

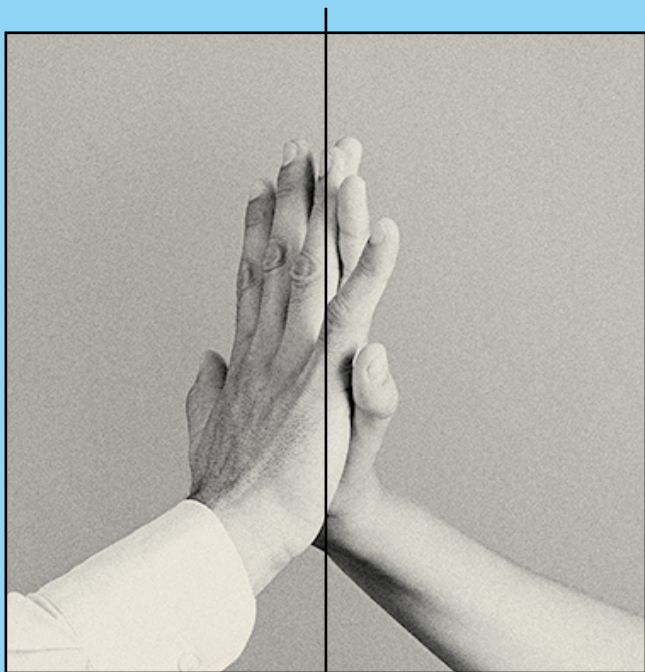
D'aquesta manera, en el model d'encàrrec s'han d'estipular i definir totes aquelles activitats específiques que es deriven de l'exercici, a més d'un marc temporal i econòmic per al seu desenvolupament, sense donar peu a ambigüitats. Recomanem la negociació d'un calendari d'accions, trobades, dates d'entrega, etc., per endavant i per escrit. Si en el desenvolupament de l'encàrrec sorgeixen imprevistos o una sèrie de tasques addicionals no estipulades en el contracte, aquestes tasques han de ser renegociades i retribuïdes de forma justa.

En aquest sentit, la visibilització i la remuneració justa en el model d'encàrrec no només ha de ser manifestada per l'artista, sinó que també és responsabilitat de la institució o l'agent cultural que realitza l'encàrrec.

D'altra banda, hem pogut observar que, d'una manera generalitzada, bona part de les artistes tenen dificultats per parlar de diners, la qual cosa pot dificultar el procés de negociació i la posada en valor del treball. Aquesta situació també fa que rarament es denunciïn encàrrecs de caràcter injust o abusiós o, al contrari, que es reclamen honoraris d'acord amb l'escala del treball. A més, és important assenyalar que és habitual que no s'exigisquen certs drets laborals per desconeixement, fet que suma dificultat al procés de negociació.

El procés de negociació constitueix un dels factors que més afecta l'esgotament i el desgast emocional, la qual cosa indueix moltes persones a acceptar treballs remunerats de manera injusta o condicions abusives per tal de no passar per aquest procés que consideren violent. Així mateix, acceptar honoraris escassament retribuïts també depèn de l'impacte curricular que alguns encàrrecs institucionals puguen tindre en la trajectòria de l'artista. La por de no tornar a ser contractats o tindre una mala reputació fa que en molts casos l'artista no es plantege ni tan sols iniciar un procés de negociació per a millorar les condicions contractuals. En aquest sentit, és necessari recalcar que l'artista és la part més vulnerable d'aquest procés.

L'artista és la part més vulnerable en la negociació.

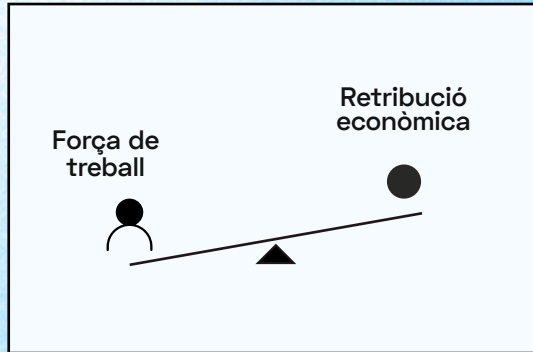
Fes-li un contracte.

Cal insistir que hi ha d'haver un contracte per escrit que medie la relació entre artista i institució des de l'inici de les converses i de la col·laboració, en què conste el conjunt de condicions de la seua relació. També s'ha de donar a lis artistes el temps suficient per a revisar-lo i fer les consultes que consideren pertinents. No obstant això, fer contractes no és una pràctica ni de bon tros generalitzada, i en alguns dels casos en què n'hi ha, se signen una vegada que el treball ja s'ha iniciat, la qual cosa perpetua la incertesa de l'encàrrec. El contracte ha de respondre a la naturalesa de la pràctica i a la seua pluralitat, i no a l'inrevés. En certs casos, la realització d'un pressupost acceptat tant per l'artista com per la institució podria servir com a contracte o acord vinculant.²

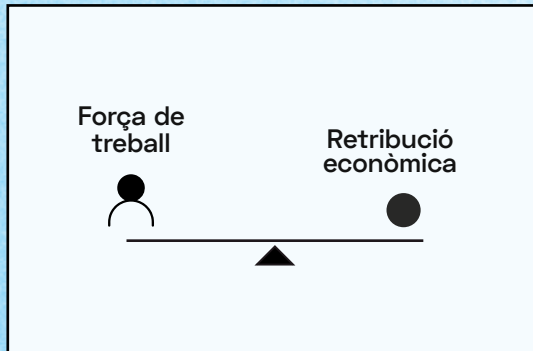
Així mateix, els honoraris de lis artistes han d'estar compensats amb la partida de producció, i aquesta diferència s'ha d'entendre com un equilibri d'acord amb una relació de forces. D'altra banda, les partides de producció fixes podrien no funcionar amb una tipologia de pràctiques i projectes de caràcter immaterial o en pràctiques processuals. Per això, s'ha d'entendre que cada projecte té unes singularitats pròpies, de manera que les

² Sempre que en el document quede clar el seu objecte, els compromisos de cada part i el consentiment de les dues parts.

Model d'encàrrec imprecís

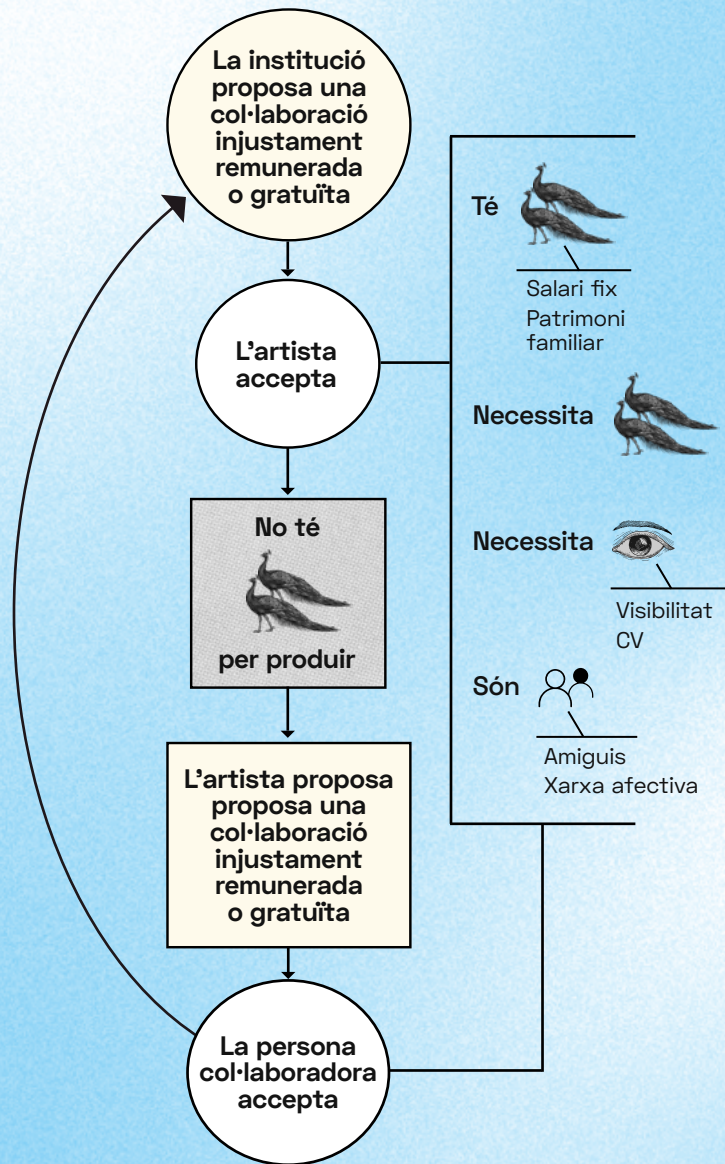
Model d'encàrrec clar

condicions econòmiques d'un encàrrec han de poder ser revisades en relació amb les necessitats de cada cas.

Els honoraris per encàrrecs de nova producció han d'estar estipulats tenint en compte el temps de desenvolupament de totes les etapes del procés de creació: investigació, conceptualització, producció i difusió. En el cas de convocatòries, les institucions han de considerar la diversitat de tipologies i de processos que constitueixen el nostre context i tractar de definir les propostes en funció d'unes classificacions que puguin acollir i fomentar la pluralitat de les formes artístiques. Quan les institucions i/o els agents culturals no ofereixen unes condicions econòmiques justes en relació amb l'heterogeneïtat dels processos, es corre el risc que minve la qualitat de les propostes i de fomentar la pluriocupació. També hi ha el perill de l'homogeneïtzació dels processos artístics com a conseqüència d'haver d'adaptar-los a les lògiques, els tempos i els modes de contractació dels proveïdors.

A més, hem pogut observar que quan la partida de producció és escassa o no s'ajusta a la realitat de l'encàrrec, els honoraris de les artistes s'acaben destinant a les despeses que comporta la producció. A part, si les despeses de producció se sumen als honoraris en una única factura, aquesta

partida de producció es veu afectada per la retenció d'IRPF, cosa que compromet la liquiditat de l'artista. Els diners destinats a la producció mai no han de ser avançats per l'artista i han d'incloure l'embalatge i el transport de les peces.

La injusta retribució pot fer que s'articule una cadena de treball no remunerat amb les col·laboracions. De fet, és habitual que l'artista demane com a favor serveis gratuïts a tercers, de manera que l'artista es converteix en una baula més de la cadena de precarietat laboral.

A més dels factors descrits anteriorment, l'acceptació de treballs mal pagats acostuma a donar-se per dos fenòmens oposats. D'una banda, els serveis mal remunerats solen ser acceptats per artistes en situació d'escassetat econòmica i/o condicions socials desiguals. I, de l'altra, també poden ser acceptats perquè l'artista té una estructura de manteniment econòmic —ja siga un salari fix o patrimoni familiar— que no depèn de la pràctica artística, però que la suporta. Cal afegir el factor personal dins d'aquestes relacions professionals i econòmiques: moltes vegades, per la coneixença prèvia entre persones ocupadores i empleades, s'acaben demanant, i en conseqüència duent a terme, tasques que no estaven preestablides. En general, els

treballs mal remunerats o no remunerats solen acceptar-se perquè provenen d'una xarxa afectiva no institucional.

Finalment, hem observat que existeix una problemàtica accentuada i poc investigada en relació amb els honoraris a col·lectius, per la qual cosa no s'ha aconseguit consensuar una posició de les diferents professionals consultades.³

Quan s'estableix una tarifa d'honoraris, generalment s'estipula en relació amb el treball d'una sola persona. Aquest fet suposa que, quan l'encàrrec és a un col·lectiu, els honoraris s'han de repartir, i això en la majoria dels casos té com a resultat una remuneració escassa. Així mateix, hi ha un debat obert sobre com s'estipulen els honoraris en relació amb el repartiment de la càrrega de treball en col·lectiu i el valor del coneixement comunitari. És cert que en la majoria de casos el fet que el col·lectiu tinga més d'una persona per a realitzar l'encàrrec, això no fa que augmente de manera sistemàtica la força de treball, però sí que enriqueix els processos de treball. Creiem que, en aquests casos, la partida d'honoraris dependrà del funcionament intern i de les lògiques organitzatives

³ Considerem que caldria dur a terme una recerca més detallada sobre aquest tema, tot i que hem intentat recollir les diferents opinions sorgides durant aquesta investigació.

del col·lectiu i que ha de ser revisada cas a cas en els processos de negociació. Cal recalcar que la majoria dels col·lectius artístics no estan consolidats legalment, factor que dificulta la contractació i la negociació del rendiment econòmic derivat de la producció intel·lectual.

2. Temporalitats de l'encàrrec

El temps d'exhibició hauria d'entendre's com un criteri per a estipular honoraris. En cas que es plantege la itinerància d'una exposició o projecte, aquesta s'hauria de consensuar amb lis artistes i la part d'honoraris estipulada per cessió de drets s'hauria de calcular d'acord amb el temps d'exhibició, ja que una peça en exhibició és una peça que no deixa d'aportar capital simbòlic a la institució o al programa que l'acull, mentre que l'artista la té «retinguda» temporalment.

Si l'encàrrec és impartir un taller o una xerrada de nova conceptualització, el temps de preparació ha de ser retribuït. En el cas del model actual d'activitats que es duen a terme en línia o que són enregistrades per a la seua posterior publicació en línia, és necessari establir els honoraris segons el temps que roman el contingut en línia i la seua accessibilitat. Cal indicar també que no s'ha de tarifar de la mateixa manera una conversa

que s'enregistra en vídeo i que es pot consultar indefinidament a la xarxa, que una que es retransmet en estríming una sola vegada.

D'altra banda, els encàrrecs de nova producció i la seua conseqüent retribució haurien de tindre en compte el temps d'investigació i de realització. A tall especulatiu, una possible solució per tal que els temps d'investigació llargs siguin compensats de manera justa podria ser oferir honoraris equivalents a un sou institucional o, almenys, al salari mínim interprofessional. Per exemple, aquesta opció està completament integrada en les lògiques de recerca universitàries. En aquest sentit, i en paral·lel, creiem que les institucions i els programes de subvencions o d'ajudes d'organismes públics haurien de destinar partides que donen suport als processos d'investigació, entenent que aquests enriqueixen a mitjà i llarg termini les propostes artístiques.

Quan parlem de tasques amb una durada indeterminada, el cost de vida mitjà per mes podria funcionar com a referència adequada per al càlcul de tarifes, fent una estimació prèvia o un report posterior dels mesos dedicats a l'execució d'aquestes. Això podria funcionar, per exemple, en el cas de tasques de recerca de mitjana o llarga durada. Per contra, el càlcul dels honoraris sobre la base de l'estipulació d'un preu per hora es veu com una proposta difícil d'aplicar a causa

de la naturalesa peculiar del treball artístic. Hi ha projectes que requereixen molt de temps de latència i reflexió i es fa complicat definir quin ha sigut el temps que s'hi ha dedicat. Ens preguntem si és possible mesurar el temps de creació artística en funció dels mateixos criteris que el temps productiu d'altres sectors. No obstant això, entenem que calcular algunes fases del projecte segons un preu per hora/dia (per exemple: muntatge i desmuntatge, preparació de dossiers, rodes de premsa, visites guiades, supervisió del catàleg, etc.) podria ser una bona solució per a comptabilitzar activitats que normalment no estan remunerades. Considerant la falta d'un salari mínim professional, el preu per hora haurà de ser estipulat per l'artista d'acord amb l'exercici de bones pràctiques.

Els temps de negociació no poden ser excessius, ja que podria implicar una sobrecàrrega de treball sense tindre garanties de les condicions o la viabilitat del projecte.

Els temps de pagament són, en general, un altre dels problemes que es detecten a l'anàlisi, ja que moltes institucions operen de la mateixa manera i amb els mateixos calendaris amb una empresa proveïdora de serveis que acostuma a tindre múltiples clients de manera simultània, que amb un artista que generalment centra la seua força de treball en una producció.

La visibilitat no és

una moneda
de canvi.

3. Caixet i capital simbòlic

Hem pogut observar que lis artistes amb menys experiència són més susceptibles de patir males pràctiques. És més comú que artistes joves presten els serveis de forma gratuïta i/o accepten condicions laborals precàries. Considerem que la falta d'experiència en els processos de negociació no ha de ser sinònim d'exploació. La visibilitat o la motivació per una oportunitat laboral no hauria de ser una moneda de canvi.

En alguns casos, el capital simbòlic s'estableix com un criteri per a augmentar o disminuir els honoraris. Multitud d'artistes consideren que el caixet, en un context altament precaritzat, ajuda a fomentar la bretxa salarial de gènere i la desigualtat social i propicia la competitivitat i les dinàmiques comunitàries tòxiques. D'altra banda, s'entén que el caixet ajudaria a aportar valor al treball d'artistes amb una llarga trajectòria. Tanmateix, en comparar la diferència salarial en un entorn sotmés a la precarietat sense l'existència d'un salari mínim professional, el caixet genera la infravaloració de certes pràctiques més que la posada en valor d'unes altres. Així mateix, l'acumulació de capital simbòlic per part de certs perfils es tradueix en un caixet més elevat. Això és conflictiu, ja que les institucions participants en aquesta recerca no parlen obertament de l'aplicació de caixets,

tot i que en conversa amb artistes en diferents estadis de trajectòria sí que hem vist que més enllà dels honoraris o la remuneració directa pels serveis prestats, la resta de prestacions que ofereix la institució —desplaçaments, dietes, allotjament, etc.— pot variar moltíssim depenent del perfil de la persona que presta el servei.

El caixet podria ser una eina útil i pedagògica que servís com a guia per a situar el desenvolupament de la professionalització. Entenem que aquest punt és un dels més complexos de la recerca.

En relació amb això, és important assenyalar que un altre dels criteris a l'hora d'establir els honoraris ha de ser el nivell d'exposició pública. A l'hora d'estipular la remuneració, cal tindre en compte la visibilitat, pressió i responsabilitat que comporten certs encàrrecs.

4. Transparència

És molt comú que lis artistes desconeguen la partida pressupostària i creguen que els projectes són poc transparents. També sol succeir que el comissariat —personal extern a la institució— no estiga al corrent del pressupost total amb el qual treballa o que, fins i tot, dins del pressupost pactat amb les institucions s'incloguen despeses que *a priori* no haurien de dependre d'un projecte en

particular, sinó que serien de caràcter estructural. Això suposa que moltes d'elles no puguen preveure ni ajustar la proposta d'una manera realista i adequada, fet que acaba afectant el treball de l'artista.

D'altra banda, volem recalcar la importància del paper comissarial pel que fa a la mediació dels honoraris i a les condicions de l'encàrrec, entre la institució i lis artistes, perquè la seua figura és determinant en la defensa d'una retribució justa i de les bones pràctiques. De vegades, són les decisions comissarials, sobre la base de la planificació i la redistribució dels pressupostos, les que dificulten una remuneració justa en relació amb l'escala dels encàrrecs.

Metodologia

Referents internacionals

En una primera fase d'aquesta recerca duta a terme durant l'any 2021, es va realitzar una investigació prèvia basada en la revisió de projectes similars en contextos tant internacionals com nacionals,¹ així com de material anterior relacionat i generat tant per la PAAC com per l'Associació d'Artistes Visuals de Catalunya (AAVC). Cal mencionar l'intent de creació d'una llista de tarifes redactada per l'Associació de Dissenyadors Gràfics d'Astúries (AGA) i l'Associació de Dissenyadors de la Comunitat Valenciana (ADCV) l'any 2010, a causa del qual les dues associacions van ser multades pel Consell de la Comissió Nacional de la Competència (CNC), en

1 Els referents consultats van ser: Associació d'Artistes Visuals de les Illes Balears, Codi de relacions entre l'artista visual i l'espai de difusió d'art contemporani; Barème, ADAGP (França); AWI, Art Workers Italy (Itàlia); Fabrique Pola (Astre, Burdeus, Nova Aquitània); IG Bildende Kunst (Àustria); W.A.G.E. (EUA); ULUS (Sèrbia); SOTA (Bèlgica); Kunstenaarshonorarium (Països Baixos); Tarifario de Artes Visuales 21/22, associació Artistas Visuales Autoconvocades Argentina; Juist is juist (Països Baixos), i Artists' Association of Finland (Finlàndia).

entendre que van dur a terme pràctiques restrictives de la competència contràries a la Llei 15/2007, de 3 de juliol, de defensa de la competència.²

A continuació volem destacar algunes particularitats d'algunes de les llistes de tarifes internacionals consultades que ens pareixen d'interès en relació amb la nostra recerca, ja siga perquè les considerem models de bona praxi o perquè plantegen problemàtiques que no havíem considerat en les primeres discussions.

[El Barème](#), ADAGP (França), és només orientatiu. Alguns membres de l'ADAGP es reserven el dret de sol·licitar drets específics en determinats casos a més de limitar-ne l'ús a membres de l'associació. Preveu la categoria de drets proporcionals als ingressos de l'explotació, per reproducció o representació de les obres. Quan no es puguin aplicar drets proporcionals, especialment en cas de reproducció o d'execució aïllada d'una o més obres, es percep una retribució global d'acord amb el barem aplicable.³ Resulta particularment problemàtic el punt referent als drets d'exhibició:

2 «El CNC multa con 6.400 y 24.000 euros a AGA y ADCV por "recomendar" unas tarifas mínimas de diseño», Gráfica, 2013. Recuperat a: <https://grafica.info/el-cnc-multa-con-6-400-y-24-000-euros-a-aga-y-adcv-por-recomendar-unas-tarifas-minimas-de-diseno/>

3 Art. L.131 – 4.

en el cas d'una taquilla de pagament independent d'altres exposicions temporals o permanents, es preveu la recaptació del 3 % dels ingressos si els drets obtinguts superen el mínim garantit indicat per l'artista; per a les exposicions col·lectives, els drets obtinguts d'aquesta manera es dividiran pel nombre d'artistes. Considerem que aquests tipus de barems reforcen les lògiques capitalistes i mercantilistes del circuit artístic.

La proposta de [Fabrique Pola](#) (Astre, Burdeus, Nova Aquitània) diferencia entre els drets d'exhibició d'obres de propietat pública i d'obres de titularitat privada. La producció d'obra nova es divideix en tres fases pressupostàries: conceptualització, seguiment i execució, l'import mínim per la remuneració de les quals hauria de ser el 20 % del pressupost assignat per a la realització de l'obra, i aquesta realització pot tindre les despeses fixes, però no inversió en béns mobles o immobles (equips tècnics, espais...). Aquest tipus de relació percentual entre el pressupost de producció i els honoraris pot ajudar a fixar l'escala de l'encàrrec, tot i que ja hem comprovat que és molt difícil de complir.

La recerca sobre remuneració justa duta a terme per [IG Bildende Kunst](#) (Àustria) s'ha elaborat en col·laboració amb diferents institucions públiques, cosa que ens pareix determinant per tal d'afavorir-ne la implementació. Van ser els responsables de

crear la campanya «Pay the Artist Now!» l'any 2016. Aquesta preveu honoraris específics per a col·lectius i honoraris en cas de cancel·lació. Per a projectes a llarg termini, com ara projectes de recerca artística, es calculen els honoraris segons l'esquema d'honoraris per als treballadors de l'art i la cultura recomanat per la Iniciativa Cultural del Tirol (TKI, per les sigles en alemany).

[W.A.G.E.](#) (EUA) fixa uns pagaments mínims depenent del pressupost anual de la institució. Divideix les institucions en tres nivells pressupostaris i aporta un glossari al web per tal d'evitar qualsevol tipus d'ambigüitat en la comprensió dels termes que utilitzen.

[SOTA](#) (Bèlgica) va ser especialment insistent en la creació d'unes regles especials per als artistes en la Llei d'atur, ja que el treball de l'artista sovint fluctua i les prestacions per desocupació proporcionen continuïtat dels ingressos en els dies sense feina. Han arribat a acords bastant interessants, com el que marca que en determinades circumstàncies l'artista pot realitzar activitats artístiques en combinació amb les prestacions per desocupació.

[Kunstenaarshonorarium](#) (Països Baixos) és una investigació enfocada a institucions públiques o no lucratives i a diversos museus associats, que conté una calculadora aproximada molt simple amb

la qual obtindre una aproximació de tarifes. Els imports indicats són pagaments mínims a partir dels quals les parts poden negociar a l'alça. S'espera que els instituts amb una facturació de més de 500.000 € anuals augmenten raonablement les quotes de comú acord amb els artistes.

El [Tarifario de Artes Visuales 21/22 \(Argentina\)](#) creat per l'associació Artistas Visuales Autoconvocadas Argentina s'actualitza anualment des de 2021 (a 2023 ja van per la tercera edició) d'acord amb l'índex de preus de consum de l'INDEC (Instituto Nacional de Estadística y Censos), que mesura la inflació del país. Per al pagament dels honoraris s'estipulen uns terminis que no poden superar els 60 dies.

[Juist is Juist](#) (Països Baixos) parteix dels salaris mínims per tal de calcular els honoraris mínims per hora que s'haurien de pagar i preveu condicionants pel treball de pràctiques i voluntariat, mentre que la [Artists' Association of Finland](#) (Finlàndia) insisteix a fixar els acords econòmics i/o laborals per escrit abans de començar l'encàrrec i recomana a l'artista que cree un còmput d'hores destinades al treball per tal d'elaborar la factura. El treball artístic es pot facturar per hora, mensualment o per tasca determinada, en funció de la naturalesa i la durada

de l'encàrrec. Ens pareix controvertit el fet que indica que els imports són proporcionals al nivell d'estudis i d'experiència professional de lis artistes.

A partir d'aquest anàlisi de les diferents propostes tarifàries o eines similars elaborades en altres contextos, vam començar a aterrar la recerca en el context proper. En aquest sentit, es va dur a terme un treball de camp a través d'entrevistes amb artistes, agents culturals d'institucions públiques de l'àmbit català i altres agents culturals, fet que ha estat clau per a entendre i situar la recerca en un context determinat.

Treball de camp, entrevistes i grups de treball

La segona fase d'aquesta recerca, realitzada durant l'any 2022, va consistir en l'obertura de les primeres conclusions de la investigació, posant la informació recol·lectada en coneixement de diferents agents culturals per tal de valorar-la des de les diferents perspectives i experiències laborals.

Es van dur a terme tres taules de treball a les quals es va convidar dotze artistes i a sis curadors per a revisar els documents i proposar una sèrie de canvis i esmenes treballant conjuntament amb un advocat com a assessor extern.

També es va fer una enquesta pública a través de les xarxes socials de la PAAC que va ser contestada de manera anònima per cinquanta persones, tant sòcies com no sòcies.

En paral·lel, s'han fet més de trenta-cinc entrevistes a agents vinculats al sector de l'art i s'han mantingut converses amb agents de diverses institucions culturals públiques.

Els casos d'estudi que hem considerat en aquesta recerca han estat els següents:

- Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB).
- Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA).
- Hangar. Centre de producció i de creació artística.
- La Escocesa.
- La Capella. BCN producció.
- La Panera.
- Sant Andreu Contemporani.
- Centre d'Art Tecla Sala.
- Bòlit. Centre d'Art Contemporani.
- Santa Mònica.

Altres espais que han sigut esmentats a les entrevistes anònimes:

- Centre Cívic Can Felipa.
- Museu de Granollers.
- Institut de Cultura de Barcelona (ICUB).
- Centre d'Art Maristany.
- Es Baluard Museu d'Art Contemporani de Palma.
- Teatre Lliure.
- Fundació Arranz-Bravo.
- Institut d'Estudis Ilerdencs.
- Museu de les Terres de l'Ebre.
- Institut Valencià d'Art Modern (IVAM).

Com calculem les retribucions?

Tot seguit aportem una sèrie d'eines per a negociar la retribució dels treballs artístics. No es pretén aportar cap xifra final, ja que aquesta depèn de la decisió de l'artista.

Per calcular els diferents barems, s'han tingut en compte les variables següents:

- Pressupost total de la institució cultural, dividit en tres trams:
 - Institucions amb un pressupost de > 500.000 € anuals.
 - Institucions amb un pressupost entre 500.000 € i 300.000 € anuals.
 - Institucions amb un pressupost de < 300.000 € anuals.
- Dimensions de la mostra.
- Temporalitats de l'encàrrec:
 - Exhibicions de menys de 3 mesos.
 - Exhibicions d'entre 3 i 6 mesos.
- Si el treball és col·lectiu o individual.

Volem destacar que aquesta llista de tarifes s'ha generat a partir de la consideració que de destinar el 15 % del pressupost¹ d'una mostra a honoraris per als artistes —segons la proposta de tarificació existent— és una proposta ambigua, ja que no especifica si preveu el 15 % del pressupost total o només el 15 % del pressupost destinat

¹ "Codi de bones pràctiques en les arts visuals" publicat per l'AAVC l'any 2008.

a exposicions, o si inclou també les partides pressupostàries ordinàries de funcionament de la institució.

En aquesta llista de tarifes abordem tres tipologies d'ítems: (1) els relatius a la producció de contingut, (2) els relatius a la cessió de drets de difusió, exhibició i promoció d'obres d'art sense ànim de lucre, i, per acabar, (3) les activitats laborals derivades de les accions anteriors que suposen tasques no creatives que es deriven de les dues categories anteriors i estan sempre vinculades al treball professional de lis artistes.

Eines i exemples d'aplicació

Recomanem que s'ajusten els honoraris del contracte en relació amb les tasques definides en el marc de l'encàrrec. Aquest detall de *les tasques que s'han de dur a terme* pot orientar a l'hora d'entendre el volum de treball a què s'han compromés les dues bandes, alhora que pot ajudar a detectar aquelles tasques imprevistes o invisibilitzades que podrien desbordar l'acord econòmic inicial. Un sumatori de les diferents accions que s'han d'executar acordades prèviament hauria d'indicar els honoraris que s'han de percebre:

Exemple 1. Honoraris igual a la suma de:

1. Participació monogràfica individual. Un artista.
 2. Encàrrec d'obra de nova producció.
 3. Participació i supervisió del muntatge preu/dia. X dies de muntatge.
 4. Presència activa de l'artista en un moment públic sense que siga una intervenció preparada amb anterioritat.
 5. Diàleg amb l'equip responsable del disseny i la producció del material de difusió.
- +
- Despeses de producció i allotjament, viatges, desplaçaments i dietes (en cas que tinga lloc fora del municipi de residència de l'artista) sempre excloses de la partida d'honoraris.

Exemple 2. Si, a més, es vol que l'artista faça alguna activitat vinculada a l'exposició, aquesta cal comptabilitzar-la en l'encàrrec segons els punts següents:

1. Participació monogràfica individual. Un artista.
2. Encàrrec d'obra de nova producció.
3. Participació i supervisió del muntatge preu/dia. X dies de muntatge.
4. Presència activa de l'artista en un moment públic sense que siga una intervenció preparada amb anterioritat.
5. Conceptualització del taller.
6. Realització del taller.
7. Diàleg amb l'equip responsable del disseny i la producció del material de difusió.

+

Despeses de producció i allotjament, viatges, desplaçaments i dietes (en cas que tinga lloc fora del municipi de residència de l'artista) sempre excloses de la partida d'honoraris.

Recomanem acompanyar el contracte amb un annex en què consten desglossades les accions acordades i un possible calendari per a dur-les a terme consensuat per les dues parts, amb l'objectiu de veure d'una manera clara la càrrega de treball.

Els conceptes amb els quals hem treballat en aquesta recerca responen a un intent —que evidentment queda en una aproximació incompleta— d'enumerar totes aquelles tasques que poden derivar del treball de les artistes quan treballen per a institucions culturals.

D'una banda, apuntem els conceptes vinculats als processos de creació, dels quals derivaria la cessió de la propietat intel·lectual. Per exemple, la presentació d'una obra de nova producció (aquella que mai haja sigut mostrada en públic), com qualsevol tipus de presentació pública o d'elaboració textual. També identifiquem tasques d'assessoria derivades del coneixement expert de les artistes, com la participació en jurats o la recerca. Per acabar, volem donar visibilitat a totes aquelles activitats laborals necessàries per a una correcta execució de les tasques artístiques anteriors.²

2 Es pot trobar una versió completa d'aquestes definicions en forma de glossari a: <https://paac.cat/barems/glossari/>

Llistat d'ítems a tarifar

1. Producció de contingut nou.¹
2. Cessió de drets de difusió, exhibició i promoció d'obres d'art sense ànim de lucre.
3. Activitats laborals derivades de les accions anteriors.

1 En el context d'aquesta investigació, quan es fa referència a contingut nou es parla de propostes objectuals, processuals i performatives.

1. Producció de contingut nou

- 1.1 Encàrrec d'obra de nova producció (exposició col·lectiva).
- 1.2 Projecte expositiu de nova producció (exposició individual).
- 1.3 Encàrrec d'adaptació d'una obra produïda.
- 1.4 Direcció, presentació i/o assistència a un seminari.
- 1.5 Conferència.
- 1.6 Participació en un seminari.
- 1.7 Conferència inèdita i elaboració d'un text.
- 1.8 Participació en un seminari i elaboració d'un text.
- 1.9 Text inèdit per a una publicació.
- 1.10 Participació en una taula rodona.
- 1.11 Moderació d'una taula rodona.
- 1.12 Conceptualització d'un taller.
- 1.13 Projecte educatiu i/o de mediació.
- 1.14 Recerca.

2. Cessió de drets de difusió, exhibició i promoció d'obres d'art sense ànim de lucre (exposició de 3 a 4 mesos)

- 2.1 Participació monogràfica individual.
1 artista.
- 2.2 Participació en una exposició.
2 artistes.
- 2.3 Participació en una exposició.
3 artistes o més.
- 2.4 Publicació d'un text existent.
- 2.5 Realització d'un taller.

3. Activitats laborals derivades de les accions anteriors

- 3.1 Participació i supervisió del muntatge.
Preu/dia.
- 3.2 Participació i supervisió del desmuntatge. Preu/dia.
- 3.3 Participació d'una acció o projecte d'uni altri artista.
- 3.4 Presència activa de l'artista en un moment públic sense que siga una intervenció preparada amb anterioritat.
- 3.5 Presència activa de l'artista en un moment públic amb una intervenció preparada amb anterioritat.
- 3.6 Diàleg amb l'equip responsable del disseny i la producció del material de difusió.
- 3.7 Participació en jurats, consultes per a assessorament de projectes.
- 3.8 Elaboració d'un dossier o una proposta per encàrrec de la institució.
- 3.9 Supervisió i/o gestions derivades del catàleg.

Guia per a una remuneració digna del treball artístic

Edita

PAAC - Plataforma Assembleària d'Artistes de Catalunya

Amb el suport de:

Institut de cultura de Barcelona
Ajuntament de Barcelona
Generalitat de Catalunya
- Departament de Cultura
Diputació de Barcelona

Projecte d'investigació

HAMACA. Plataforma d'audiovisual experimental
Elena Blesa Cábez
Violeta Mayoral

Publicació

Coordinació

PAAC
Silvia Renda

Textos

Elena Blesa Cábez
Violeta Mayoral

Edició de textos

PAAC

Correccions i traduccions

Núria Masdeu Servicios
Lingüísticos

Disseny gràfic i infografia

Silvia Renda

Impressió

Tecnoart, Barcelona

Agraïments

Voldríem agrair a totis lis artistes el seu temps i coneixement aportats de manera tan generosa en la realització d'aquesta recerca. Així mateix, voleu mostrar el nostre agraïment a totes les institucions que hi han volgut participar des del reconeixement que una retribució justa en favor de la producció i difusió de les arts, així com el seu estudi, repercuteixen de manera beneficiosa en totis lis agents que formen part del nostre complex ecosistema.

Per acabar, agraïm la feina feta per Hamaca, a tota la junta i equip tècnic de la PAAC, i al nostre advocat, per impulsar aquest treball crític que finalment ens beneficia a totis.

Barcelona, gener de 2024

Dipòsit legal

DL B 3356-2024

Amb el suport de:

Aquesta publicació està sota una llicència Creative Commons Atribució-NoComercial-CompartirIgual 4.0 Internacional (CC BY-NC-SA 4.0 Deed).

PAAC - Plataforma Assembleària d'Artistes de Catalunya
C/Emilia Coranty, 16
08018 Barcelona

Comparteix la guia:
www.paac.cat/i/barems-artistes-recerca

